

Osman KARABEGOVIĆ:

RASPOLOŽENJE BANJALUČKE SREDNJOŠKOLSKJE I STUDENTSKE
OMLADINE U PREDRATNOJ JUGOSLAVIJI

Još u djačkim danima u Banjoj Luci mi smo razvijali političku aktivnost kroz udruženje "Mlada Jugoslavija". U ovom udruženju rad je bio veoma razgranat. Držali smo predavanja, vodili diskusije i sl. Bilo je to negdje krajem 1931. i početkom 1932. godine. Na ovaj način vršila se politička polarizacija među djacima banjalučke gimnazije. Na jednoj strani nalazili su se, tako da kažem, lijevo orijentisani djaci, dok su na drugoj strani bili klerikalci i nacionalisti. Rad se uglavnom odvijao kroz udruženje. Naša grupa na čelu sa Bogdanom Jerkovićem, predsjednikom udruženja, uspostavila je kontakt sa djacima iz drugih škola /sa učiteljskom i drugim školama/. Tako smo držali zajedničke sastanke, vodili diskusije i donosili zaključke. Iako se sada poslije toliko godina teško sjetiti mnogih učesnika, ipak bih spomenuo neke: Vladetu Vasića, braću Kovačeviće, Skakića, Radu Ličinu, a bilo ih je još. U toku našeg rada i aktivnosti bili smo zaštićeni od strane policije koja se već orijentisala na proganjanje djaka i povezivala se sa reakcionarnim profesorima koji su joj pritom pomagali. Bili smo čak pripremili i vodili štrajk djaka kojim smo pružili otpor da ne idemo poslije podne u školu. Istina, nisu to bili neki veći zahtjevi, ali nismo dolazili na predavanja. Štrajk se uglavnom završio na tome što je 15 djaka istjerano iz škole. Ja sam tada bio u VIII-om razredu gimnazije. Poslije sam morao da odem u Sarajevo, da nastavim školovanje.

U Sarajevu nisam imao nikakvog kontakta. Inače, mi koji smo došli iz Banja Luke bili smo od jednog broja djaka i profesora poprijeko gledani i nazivani komunistima. Neki profesori su nas

u razgovoru provocirali, ali smo se mi mirno držali, jer nam je bilo važno da položimo maturu. Godine 1932. završio sam VIII razred i maturu i vratio se u Banja Luku. Uskoro sam bio uhapšen i premlaćen. U zatvor sam dospio na denunciranje jednog djaka iz gimnazije. Pušten sam iz zatvora pod pritiskom banjalučke javnosti. Saznalo se i vidjelo kada sam izašao iz zatvora da sam bio premlaćen, jer su mi sva ledja bila crna od batinanja. Ovo je u gradu mobilisalo demokratske elemente u Udruženu opoziciju: protestirali su protiv metoda kojim se služi banjalučka policija. Govorilo se da se uvodi metoda glavnjače.

Poslije sam otišao u Zagreb na studije. Upisao sam se na veterinu. U to vrijeme, godine 1932, već sam bio primljen u KPJ. Primio me je Safet Filipović, koji je tada bio u partijskom rukovodstvu u Banjoj Luci. Dakle, kao član KPJ otišao sam na Veterinarski fakultet u Zagreb. Odmah sam se uključio u partijski život. Postojale su partijske organizacije po fakultetima. Učestvovao sam u studentskom pokretu, u demonstracijama, u akcijama studentskih udruženja i drugim aktivnostima koje je sprovodila napredna studentska omladina. Godine 1934. poslije ubistva Srzentića na Beogradskom univerzitetu organizovali smo demonstracije u znak solidarnosti sa beogradskim studentima. Zbog toga sam bio uhapšen i protjeran u Banju Luku.

Bilo je to pred petomajske izbore, kada se osjetio veliki opozicioni pokret masa. Poznati su dani petomajskih izbora, kada je diktatura bila oslabljena, a Udružena opozicija je dobila dosta glasova, ali nije došla na vlast, već vlada Stojadinovića. Režim je u to vrijeme morao da popušta. Održavane su velike demonstracije demokratskih snaga u zemlji i pritisak je bio ogroman. I u Banjoj Luci su održavani zborovi Udružene opozicije.

Sjećam se velikog masovnog zбора na kome smo i mi banjalučki studenti učestvovali i tražili da i mi imamo svoga govornika na ovome zboru. Međutim, predstavnici Udružene opozicije, među kojima je jedan od vodećih Branko Čubrilović, nisu nam dozvolili da predstavnik studenata govori. Čubrilović je rekao: "Mi govorimo umjesto vas". Bilo je i tuče sa policijom na ovim skupovima povodom izbora i poslije izbora. Ja sam iza toga 1936. godine otišao u Beograd da nastavim studije, ali na medicinskom fakultetu.

U Beogradu sam se opet uključio u politički rad. Bio sam član rukovodstva univerzitetskog komiteta Partije i član Akcionog odbora. Radio sam sve do 1938. godine, do odlaska na odsluženje kadrovskog roka u bivšu jugoslavensku vojsku, učestvujući u cijelom društvenom i političkom životu studentske omladine Beogradske univerziteta. Bio sam član partijske organizacije na medicinskom fakultetu.

Za vrijeme ljetnjeg raspusta mi smo odlazili u svoja mjesta i tamo se uključivali i radili u partijskim organizacijama. Ovdje smo unosili mnogo svježine i elana u rad partijskih organizacija. Ja sam radio i u studentskom društvu KAB-u, zatim kulturno-umjetničkom društvu "Pelagić". Posebno su studenti bili angažovani u političkom radu tako da je taj rad bio usko povezan sa našim životom i radom na Univerzitetu. U stvari, partijska organizacija na Univerzitetu bila je naša priprema za revolucionarni rad u narodu, među radnicima, studentima i srednjoškolskom omladinom. Ovaj pokret u Banjoj Luci je bio vrlo širok. Tu je bio i demokratski pokret građanske opozicije, radnički i sindikalni pokret, studentsko udruženje takodje je bilo vrlo aktivno, zatim djačke organizacije, tako da je Komunistička partija, iako nije bila brojna, bila vrlo popularna i uticajna u ovim masovnim organizacijama pa

4

je pokret predstavljao važnu političku snagu u gradu. Razvili su živu saradnju sa predstavnicima, vođama, udružene opozicije. Bili smo u stanju da izvedemo mase na ulice, kao prilikom Češke krize, i u drugim prilikama, da izađe desetine hiljada.

U to vrijeme u Banjoj Luci je postojao Mjesni komitet partije sa partijskim organizacijama u gradu, u preduzećima, zatim je djelovala jaka organizacija SKOJ-a. Normalno, i Partija i SKOJ su bili u ilegalnosti, ali su djelovali u legalnim društvima: zanatlijskim, pjevačkim, kulturnim i skoro u svim društvima koja su u to vrijeme postojala.

Sa tako razgranatom mrežom svojih uporišta u skoro svim slojevima naroda Banja Luka je dočekala i okupaciju naše zemlje i početak ustanka i revolucije 1941. godine.

Arhiv Bos. kralje B. Luka

ABK 209-028-048